

Yttrande
2004-04-16

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Ds 2004:7 Ökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll (Dnr Ju 2004/966/KRIM)

Sammanfattning

Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm instämmer i förslaget att ge fler intagna möjlighet till en strukturerad övergång från anstalt till frihet genom att utöka utrymmet för intensivövervakning med elektronisk kontroll - IÖV-utsluss - till intagna som avtjänar fängelse i lägst arton månader.

Skyddsvärnet välkomnar förslaget att på försök utöka möjligheten att verkställa korta fängelsestraff genom elektronisk kontroll - s.k. fotboja - till dem som skall avtjäna fängelse i högst sex månader. Det har under många år varit en kriminalpolitisk utgångspunkt att i största möjliga utsträckning begränsa fängelsestraffets negativa effekter och förslaget ligger väl i linje med denna viljeinriktning.

Skyddsvärnet betonar vikten av ett fortsatt systematiskt arbete för att utveckla programverksamheten och för att förbättra de intagnas frigivningssituation.

Skyddsvärnet framhåller angelägenheten av att kriminalvården tillförs adekvata resurser för sin verksamhet. Skyddsvärnet lyfter fram behovet av resurser för kriminalvården för att motverka diskriminering av vissa kategorier dömda när det gäller möjligheterna till intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Skyddsvärnet instämmer i förslaget att kriminalvården ges i uppdrag att pröva hur den teknik, som används vid intensivövervakning med elektronisk kontroll, kan användas i anstalt, men understryker samtidigt risken för att tekniken skall ersätta den personliga kontakten mellan intagna och personal.

Avsnitt 5.1 Arbetet med förstärkta frigivningsförberedelser måste fortsätta

Föreningen Skyddsvärnet instämmer i förslaget.

För att intagna och klienter i frivård skall få del av rätt insatser vid rätt tillfälle krävs enligt Skyddsvärnet att kvalificerade verkställighetsplaneringar utförs i nära samarbete med socialtjänst, bostads- och arbetsförmedlingar samt ideella organisationer. Enligt kriminalvårdens egen bedömning har antalet verkställighetsplaner visserligen ökat under senare tid, men de håller ännu inte en tillräckligt god kvalitet. Den pågående försöksverksamheten med att intensifiera och strukturera frigivningsförberedelserna ser dock lovande ut. Projektet "Bättre frigivning" som bedrivs vid några anstalter är – liksom satsningarna på fler intagna i frigång, 34 §-placeringar (Kval) och IÖV-utsluss – goda exempel.

Det är angeläget att en större andel av de intagna än i dag är fallet har tillfredsställande bostad, sysselsättning och försörjning vid frigivningen. Över hälften av de intagna är slutenplacerade när de skall frigges, vilket försvårar eller omöjliggör en ordnad övergång från anstalt till vistelse i frihet. Ett fortsatt systematiskt arbete för att ytterligare förbättra frigivningsplaneringen är enligt Skyddsvärnets uppfattning nödvändigt.

Avsnitt 6.2 Målgruppen utökas

Skyddsvärnet instämmer i förslaget, men vill i detta sammanhang framföra några allmänna synpunkter beträffande intensivövervakning med elektronisk kontroll. För användning av denna kontroll krävs inte bara att vissa kriterier som är knutna till den dömdes person är uppfyllda, utan det krävs också att vissa praktiska yttre förutsättningar är förhanden, nämligen att den dömda har en bostad och att han eller hon disponerar den på sådant sätt att det elektroniska systemet kan installeras och förväntas fungera tillfredsställande. Detta medför uppenbarligen att många dömda, som i och för sig uppfyller de personliga kriterierna, inte kan komma i fråga för intensivövervakning med elektronisk kontroll. I sin tur kan detta leda till en inte önskvärd segregering av de dömda. En utveckling i här antydd riktning kan rimligen inte godtas. De berörda myndigheterna måste därför ha uppmärksamheten särskilt inriktad på hur intensivövervakning i nu berört hänseende fungerar. Det är givetvis angeläget att kriminalvården tillförs resurser så att risken för diskriminering av vissa kategorier dömda motverkas så långt det är möjligt.

Avsnitt 6.3 Det finns ingen anledning att ändra kriterierna för verkställigheten utanför anstalt

Skyddsvärnet instämmer i förslaget.

Avsnitt 6.4 Tiden för intensivövervakningen

Skyddsvärnet instämmer i förslaget när det gäller möjligheten till fyra månaders verkställighet utanför anstalt för den som avtjänar fängelse i lägst arton månader och sex månader för den som avtjänar fängelse i lägst två år. Frågan är dock om inte någon "ventil" borde införas för artonmånadersgruppen som innebär att även en intagen dömd till lägst arton månader kan medges att verkställa högst sex månader av straffet genom verkställighet utanför anstalt under förutsättning att starka skäl föreligger för det.

Det är viktigt att hitta en balans mellan fri och övervakad tid för att verkställighetsformen inte skall upplevas som mer ingripande än andra utslussningsalternativ, som frigång, 34 §-placeringar och permissioner för särskilda ändamål.

Andelen drogmissbrukare är hög inom kriminalvården och schema-lagda utevistelser - permissioner - till AA- och NA-möten bör vara ett led i en förstärkt frigivning. Utevistelser i form av permissioner bör därför kunna förekomma i större utsträckning inom ramen för IÖV-utsluss än som i dag är fallet för intagna i kriminalvårdens öppna anstalter och avdelningar. Självklart bör en noggrann planering äga rum i varje enskilt fall så att trovärdigheten för verkställighetsformen bibehålls.

Avsnitt 7.1 Tiden för att verkställa korta fängelsestraff genom intensivövervakning utökas på försök

Skyddsvärnet instämmer i förslaget. Fängelse i högst sex månader är en lämplig nivå för att systemets trovärdighet inte skall urholkas. Samtidigt fullföljs den kriminalpolitiska utgångspunkten att i största möjliga utsträckning begränsa fängelsestraffets negativa effekter. Som en följd av förslaget kommer en mer belastad grupp in i systemet, vilket måste påverka programverksamhetens innehåll och kraven på de dömda att delta i programverksamheten.

Skyddsvärnet vill i detta sammanhang understryka vikten av en fortsatt systematisk utveckling av programverksamheten, bland annat genom fortlöpande uppföljning/utvärdering av programmen och adekvat utbildning av den personal som leder verksamheten. Det är också viktigt att de dömda placeras i en programverksamhet som är anpassad efter deras individuella behov i så stor utsträckning som möjligt.

Avsnitt 7.2 Utformningen av intensivövervakningen skall inte förändras

Skyddsvärnet instämmer i förslaget.

Avsnitt 8 Elektronisk övervakning i anstalt

Skyddsvärnet instämmer i förslaget, men vill samtidigt varna för risken att tekniken kan komma att ersätta den personliga kontakten mellan de dömda och personalen.

Elektroniska fängelser kan annars ses som ett komplement till kriminalvårdens öppna platser. En tänkbar målgrupp kan vara intagna som inte sökt eller beviljats intensivövervakning med elektronisk kontroll. Det rör sig om ca 2000 personer. I denna målgrupp finns ett relativt stort antal narkotikamissbrukare som normalt inte placeras på kriminalvårdens öppna anstalter. För denna grupp skulle placering i en anstalt med elektronisk övervakning kunna vara ett alternativ till öppenplacering.

I målgruppen finns också dömda med relativt korta fängelsestraff som inte bedöms farliga av samhället och som inte har missbruksproblem. Dessa intagna skulle kunna få lära sig att ta ansvar genom att själva få sköta stora delar av verksamheten på anstalten, t.ex. matlagning, städning, tvätt, fastighetsskötsel och organisera fritidverksamhet. Det krävs dock en ändamålsenlig differentiering för att ett sådant arrangemang ska bli framgångsrikt.

Avsnitt 9 Ekonomiska konsekvenser

De förslag som finns upptagna i departementspromemorian berör i hög grad kriminalvårdens frivård. Av promemorian framgår att intensivövervakningen kan bli mer resurskrävande för den nya grupp dömda som nu får möjlighet att undergå sådan. Frivården har under senare år tillförts ett flertal nya uppgifter, bl.a. kontraktsvård, intensivövervakning efter anstaltsvistelse - IÖV-utsluss - och efter dom till fängelse -fotboja- samt samhällstjänst inom ramen för skyddstillsyn och villkorlig dom. Skyddsvärnet ifrågasätter om frivårdens resurser motsvarar de ökade kraven på verksamheten. Att frivårdens resurser är tillräckliga för den utökade verksamheten är av stor vikt för de nya påföljdsformernas fortsatta stabilitet och kvalitet.

Det föreslås att en resursförstärkning skall ske genom en omprioritering inom kriminalvårdens anslag. Med den ekonomiska situation som kriminalvården har i dag, med ett ökande ekonomisk underskott och ett stort behov av utbyggnad av bl.a. antalet anstaltsplatser, är det svårt att se hur en sådan omprioritering faktiskt kan genomföras. Skyddsvärnet förordar därför att kriminalvården tillförs ökade resurser, vilka främst bör avse utvecklingen av frivården.

På Föreningen Skyddsvärnets i Stockholm styrelses vägnar

Gunnar Engström
Ordförande

Peter Irvell
Direktor